

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΤΩΝ ΣΦΗΚΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΟΥΣ¹

Ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ Ἀριστοφάνους ἡ κωμωδία ὑπῆρξε δριμυτάτῃ σάτυρα παντὸς ἀτόπου, ἐκνόμου καὶ σαθοῦ ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ. Πολιτικοί, στρατηγοί, φιλόσοφοι, σοφισταί, ποιηταί, μελοποιοὶ καὶ καθόλου ἄνθρωποι πονηροὶ καὶ ἐπιβλαβεῖς ἐν τε τῷ δημοσίῳ καὶ ἰδιωτικῷ βίῳ σκώπτονται δηγτικώτατα καὶ θαρραλεώτατα ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ, μὴ φειδομένου οὐδὲ αὐτοῦ τοῦ Δήμου, ὅστις, καίπερ σκωπτόμενος, χειροκροτεῖ καὶ βραβεύει τὴν εὐφυΐαν τοῦ μεγάλου κωμωδοῦ. Αἴτιον τοῦ ἐλευθέρως καὶ δημοσίᾳ σκώπτειν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἀττικῆς κωμωδίας ἦν τὸ μὲν ὁ ὀργιαστικὸς χαρακτήρ τῶν Διονυσιακῶν ἑορτῶν, ἐν αἷς αἱ κωμωδίαὶ ἐδιδάσκοντο, τὸ δὲ τὰ ἔθνη τῶν χρόνων ἐκείνων καὶ ἡ μετὰ τὸ πολιτικὸν βῆμα παρηρσία τοῦ λόγου ἐν τῷ θεάτρῳ· ἀλλ' ἡ διακωμώδησις ἐγένετο διὰ λόγου ζωηρότατου καὶ εὐστρόφου, διὰ βωμολογιῶν πολλάκις μὲν φορτικῶν, πλὴν μετὰ σπινθηριζούσης εὐφυΐας καὶ ἀφρόνου ἀττικοῦ ἄλατος καὶ μετ' ἀνθηρᾶς χάριτος καὶ ποιητικῆς ἐξάρσεως ἐν μέτροις καὶ ῥυθμοῖς ποικιλωτάτοις.

Πᾶσι αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἀριστοφάνους ἐν τῇ δραματικῇ αὐτοῦ δράσει αἰέποτε ἔτεινον πρὸς ἐξάλειψιν ἢ ἀναχαίτισιν τῆς ὑπαρχούσης ἢ ἀρχομένης ἐν τῇ πόλει διαφθορᾶς ἐν παντί· τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἀγωνιζόμενος ὁ ποιητὴς σιγματίζει μὲν τὸ παρόν, ὑπομιμνήσκει δὲ τὸ ἐνδοξὸν παρελθόν, ὥς ὁ Δημοσθένης ἐπραττεν ἐν τῇ πολιτικῇ πρὸς νοουθεσίαν τῶν συγχρόνων Ἀθηναίων· ἡ διαφορὰ εἶναι ὅτι· οὗτος μετεχειρίζετο πικρὰ καὶ σοβαρὰ ἐπιχειρήματα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ὁ δὲ κωμικὸς περιέβαλλε τὰς σπουδαίας αὐτοῦ ιδέας διὰ τῶν καρυκευμάτων τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀπαστραπτούσης αὐτοῦ εὐφυολογίας· καὶ ἐπραττεν οὕτως, ἵνα λεληθότως προσελκύσῃ καὶ χαριέντως διδάξῃ τὸ πλῆθος. Μορφὰ ἁλλόκοτοι, πρόσωπα γελοῖα, πρᾶγματικά ἢ φανταστικά, φαιδρὰ καὶ ἀνεξάντλητος φλυαρία, πολιτικὴ εἰρωνεία, ταπεινώσεις τῶν συγχρόνων καὶ ἀνύψωσις τῶν προγόνων, παρωδία τῆς ποιήσεως, μάλιστα τῆς τραγικῆς, ᾄσματα ποικίλα καὶ πλήρη ὑπαινιγμῶν, χοροὶ ἐν ἐκστάσει θαρυδῶδεις καὶ χαρᾷ ἐξάλλω, λύπη κωμικοτραγική, εἶναι τὰ ἐξωτερικὰ καὶ παιγνιώδη φαινόμενα τῶν κωμωδιῶν τοῦ ποιητοῦ, ὑπὸ τὰ ὅποια ὁμοῦς ἐγκρύπτονται αἱ βαθεῖαι καὶ ἐπιτυχεῖς παρατηρήσεις καὶ παραινέσεις αὐτοῦ περὶ τῶν συγχρόνων ζητημάτων καὶ προσώπων τῆς ἀθηναϊκῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας.

Δύσκολον εἶναι σήμερον ἢ ἐν ὅλαις ταῖς λεπτομερείαις ἀνάλυσιν ἀριστοφα-

¹ Τῆς ἀναλύσεως ταύτης γενομένης χάριν τῶν πολλῶν τὰ διάφορα χωρία τοῦ κειμένου τῆς κωμωδίας μετεφράσθησαν πάντα καὶ ἡ μετάφρασις ἐγένετο ἐλευθέρα.

ναίου κωμωδίας διὰ λόγους, οὓς γινώσκουσι κάλλιστα οἱ τῇ μούσῃ τοῦ ποιητοῦ ἐντροφήσαντες. Διὰ τοῦτο ἐπιχειροῦντες νῦν τῇ ἀναλύσει τῶν Σφηκῶν, μιᾶς τῶν ἀρίστων κωμωδιῶν τοῦ Ἀριστοφάνους, θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ κύρια μέρη αὐτῆς παραλείποντες τὰς λεπτομερείας ἐκεῖνας, αἵτινες προσαρμοζόμεναι εἰς τὰ πρόσωπα καὶ τὰ ἔθνη τῶν χρόνων ἐκείνων ἔτερον καὶ συνεκίνουν τοὺς πολυαριθμούς θεατὰς τοῦ ὑπὸ τὴν ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηναίων Διονυσιακοῦ θεάτρου.

Ἡ κωμωδία τῶν Σφηκῶν ἐδιδάχθη τῷ 422 π. Χ., ἰσχύοντος ἐν τῇ πόλει τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος. Κύρια πρόσωπα εἶναι ὁ Φιλοκλέων, γέρον δικαστής, εἰς ὑπέρτατον βαθμὴν ἔχων τὴν μανίαν τοῦ δικάζειν, καὶ ὁ Βδελυκλέων, υἱὸς αὐτοῦ, πάσῃ δυνάμει ἀγωνιζόμενος ἵνα καταπαύσῃ τὸν πατέρα τῆς μανίας ταύτης.

Ἐν Ἀθήναις δὲν ὑπῆρχον ἐξ ἐπαγγέλματος δικασταί· πάντες οἱ πολῖται ὑπερβάντες τὸ 30^{ον} ἔτος ἐκλήρουντο τοιοῦτοι, ἡλιασταὶ καλούμενοι καὶ ὑπὸ τοὺς θεσμοθέτας διατελοῦντες. Σκώπτων δὲ ὁ κωμικὸς τοὺς δικαστὰς ἐν τῇ προκειμένῃ κωμωδίᾳ σκώπτει αὐτὸν τὸν Ἀθηναῖκόν λαὸν διὰ τὴν μανίαν τοῦ δικάζειν. Τὴν μανίαν ταύτην εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι τὸ μὲν διότι ἦσαν φύσει συζητηταί, τὸ δὲ διότι, πλήν τῆς ἐν τῇ πόλει καταναγκαστικῆς τῶν συμμάχων διαδικασίας, αἱ πολιτικαὶ ἀντεγκλήσεις καὶ αἱ ἐριδες τῶν κομμάτων παρεῖχον ἄφθονον ὕλην πρὸς δίκας· τούτοις δὲ προσθετέον ὅτι· πλῆθος πολιτῶν πενήτων εὗρισκε πόρον ζωῆς ἐκ τοῦ δικαστικοῦ μισθοῦ, ὃν ὁ Κλέων ἀνεβίβασεν εἰς 3 ὀβολούς, ἐξ οὗ καὶ ὁ γέρον δικαστὴς τῆς κωμωδίας καλεῖται *Φιλοκλέων*, ἐνῶ ὁ υἱὸς *Βδελυκλέων*. Τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς κωμωδίας εἶναι *Σωσίας* καὶ *Ξανθίας*, δοῦλοι τοῦ Φιλοκλέωνος, *Χορὸς* δικαστῶν γερόντων, μετημφιεσμένων εἰς σφήκας καὶ φερόντων κέντρον, ἐξ οὗ καὶ ἡ κωμωδία ἔχει τὸ ὄνομα, *Παῖδες*, *Ἀπό κίνες*, *Λοιπάκις*, *Κατήγορος*.

Ἡ σκηνὴ ὑπόκειται ἐν Ἀθήναις πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Φιλοκλέωνος. Εἶναι ὄρθρος βαθύς. Δύο δοῦλοι τῆς οἰκίας, ὁ Σωσίας καὶ ὁ Ξανθίας, φυλάττουσι πρὸ αὐτῆς κατὰ διαταγὴν τοῦ Βδελυκλέωνος, φυλάττοντος καὶ αὐτοῦ ἐπὶ τῆς στέγης, ἵνα ἐμποδίσωσι τὸν ἐντὸς διτρίβοντα γέροντα δικαστὴν νὰ ἐξέλθῃ καὶ μεταβῇ εἰς τὸ δικαστήριον. Οἱ δύο δοῦλοι νυσταλέοι καὶ μεμψιμοιροῦντες διὰ τὴν φύλαξιν διηγοῦνται ἀλλήλοις ἀνὰ ἓν ὕπνον παράδοξον, ὅπερ εἶδον ὑποκλέψαντες ὀλίγον ὕπνον· τὸ ἐν αὐτῶν ἀναφέρεται μετὰ κωμικοῦ ὑπανιγμοῦ εἰς τοὺς δημαγωγοὺς Κλέωνα καὶ Θέωρον. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ Ξανθίας ἀφηγεῖται τὴν νόσον, ὑφ' ἧς ὁ κύριος αὐτοῦ, ὁ Φιλοκλέων, κατέχεται:

«Ὁ ἀνὴρ εἶναι φιληλιαστής ὥς οὐδεὶς ἄλλος, λέγει· μόνος πόδας αὐτοῦ εἶναι τὸ δικάζειν, στενάζει δ' ἐκ λύπης ἐὰν μὴ καταλάβῃ τὸ πρῶτον κάθισμα ἐν τῷ δικαστηρίῳ· οὐδόλως κοιμᾶται τὴν νύκτα, καὶ ἂν δὲ πρὸς στιγμὴν κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς, ὁ ναῦς αὐτοῦ ἵπταται πρὸς τὴν κλεψύδραν. Ἐκ δὲ τῆς συνηθείας τοῦ κρατεῖν τὴν ψῆφον ἀνίσταται συνέχων τοὺς τρεῖς τῶν δακτύλων αὐτοῦ, ὡς θέτων λιθανωτὸν εἰς τὸ θυριατήριον τὴν πρώτην τοῦ μηνός. . . . Ἐὰν ὁ ἀλέκτωρ ἐξεγείρῃ αὐτὸν ἀργά, λέγει· ὅτι ἐδωροδοκίθῃ ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων. Ἀμα δεῖπνήσας ζητεῖ μετὰ κραυγῶν τὰς ἐμβάδας, τρέχει δ' εἰς τὸ δικαστήριον πρὸ τῆς ἡμέρας καὶ κοιμᾶται προσκεκολλημένος δίκην ὀστράκου ἐπὶ τοῦ κίονος.

Εἶναι δικαστὴς ἀμείλικτος, διὰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ δικαστικοῦ πινακίου χαράσσει πάντοτε τὴν καταδικαστικὴν γραμμὴν¹. ἐπανέρχεται δ' εἰς τὴν οἰκίαν ἔχων τοὺς ὄνυχας πλήρεις κηροῦ ὡς μέλισσα ἢ βομβυλῖός. Φοβούμενος δὲ μὴ στερηθῇ ποτε δικαστικῶν ψήφων, ἔχει ἐκ τῶ οἴκου ἄπειρον πληθὺν θαλασσίων χαλίκων. Αὕτη εἶναι ἡ μανία αὐτοῦ· καίπερ δὲ νοθετούμενος οὐδὲν ἥττον δικάζει. Τοῦτον λοιπὸν φυλάττομεν ἀποκλείοντες ἐντὸς διὰ μοχλῶν, διότι βαρέως φέρει τὴν νόσον ταύτην τοῦ πατρὸς ὁ υἱός, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἠθέλησε δι' ἡπίων λόγων νὰ πείσῃ αὐτὸν νὰ μὴ φορῇ τὸ δικαστικὸν τριδώνιον καὶ νὰ μὴ ἐξέρχεται ἐκ τῆς οἰκίας, ἀλλ' ἐκεῖνος οὐδόλως ἐπέθετο· μετὰ τοῦτο ὑπέβαλεν αὐτὸν εἰς λουτρά καὶ καθαρμούς, πλὴν μάτην· οὐδ' αἱ τῶν Κορυθάντων ἱεροτελεστίαι ὠφέλησαν αὐτόν· μάλιστα καθ' ὃν χρόνον ὑφίστατο ταύτας ἀναπηδήσας ἔφυγε μετὰ τοῦ τυμπάνου, εἰσορμήσας δ' εἰς τὸ δικαστήριον ἤρχισε νὰ δικάζῃ. Ἐκ τούτου παραλαβὼν αὐτὸν ὁ υἱὸς ἤγαγεν εἰς Αἴγιναν καὶ βίᾳ κατέκλινεν αὐτὸν ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἀσκληπιοῦ πρὸς θεραπείαν, ἀλλ' αὐτὸς δραπετεύσας εὐρέθη ἐν Ἀθήναις περὶ τὴν χαυραγὴν πρὸ τῆς δικαστικῆς κιγκλίδος. Ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου δὲν ἀφήσαμεν αὐτὸν νὰ διαφύγῃ ἐκ τῆς οἰκίας· ἐπειδὴ δ' ἐκεῖνος ἐπεχείρει νὰ δραπετεύσῃ διὰ τῶν ὑδροροῶν καὶ τῶν ὀπῶν, ἡμεῖς ἐφράξαμεν καὶ ἐπακτώσαμεν πάσας διὰ ῥακῶν· ἀλλ' αὐτὸς πῆξας πασσάλους εἰς τὸν τοῖχον ἐξέπηδα ἐπ' αὐτῶν ὡς κολοῖός· τότε πλέον κατεφύγομεν εἰς τὰ δίκτυα, τὰ ὅποια καταπετάσαντες περὶ τὴν αὐλὴν ἄπασαν φυλάττομεν αὐτόν».

Ταῦτα ἀφηγουμένου τοῦ Ξανθίου ἀναφαίνεται ἄνωθεν ἐπὶ τῆς στέγης ὁ Βδελυκλέων, ὅστις φωνεῖ πρὸς τοὺς δούλους: « Σωσία, Ξανθία, κοιμᾶσθε; » — « Τί τρέχει; » ἀπαντῶσιν ἐκεῖνοι. Ὁ Βδελυκλέων ἀποκρίνεται ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰσῆλθεν ὁ πατὴρ λάθρα εἰς τὸ μαγειρεῖον καὶ περιφέρεται δίκην μυός, συνιστᾷ δὲ τῷ μὲν Ξανθίᾳ νὰ προσέχῃ μὴ ὁ πατὴρ ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ὀπῆς τοῦ πλυντηρίου, τῷ δὲ Σωσίᾳ νὰ φυλάττῃ παρὰ τὴν θύραν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον φαίνεται ἡ κεφαλὴ τοῦ Φιλοκλέωνος ἐξερχομένη ἐκ τῆς καπνοδόχης. Ὁ Βδελυκλέων ἐκπληκτος ἐρωτᾷ: « Τίς εἶσαι σύ; » — ΦΙΛ. Καπνὸς ἐξερχόμενος. — ΒΔ. Καπνός; Καὶ τίνος ξύλου; — ΦΙΛ. Συκῆς. — ΒΔ. Τῆς ὁποίας δηλαδὴ ὁ καπνὸς εἶναι ὀριμύτατος. Εἴσελθε πάλιν ἐντὸς ταχέως. Ποῦ εἶναι τὸ κάλυμμα τῆς καπνοδόχης; Εἴσελθε! » Ταῦτα λέγων ὁ Βδελυκλέων ὥθει ἐντὸς τὸν πατέρα, προσθέτει δὲ καὶ δοκὸν ἐπὶ τοῦ καλύμματος τῆς καπνοδόχης πρὸς βάρος, οἰκτίρων ἑμαῖ αὐτόν διότι τοῦ λοιποῦ μέλλει νὰ καλῆται υἱὸς Καπνίου· μετὰ δὲ τοῦτο δίδει αὐστηρά· διαταγὰς εἰς τοὺς δούλους νὰ φυλάττωσι καλῶς, ἐνῶ ὁ Φιλοκλέων ἀνακράζει: « Μισρώτατοι, δὲν θὰ με ἀφήσητε νὰ ὑπάγω νὰ δικάσω; ἀλλὰ θὰ ἀθωωθῇ ὁ Δρακοντίδης » (κακούργός τις). — ΒΔ. « Καί σε λυπεῖ τοῦτο; » — ΦΙΛ. « Μάλιστα, διότι ὁ ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλων ἐχρησιμοδότησέ ποτε εἰς ἐμὲ ὅτι τότε θὰ ἀποθάνω, ὅταν κατηγορούμενός τις διαφύγῃ τὰς χεῖράς μου ». Μὴ δυνάμενος

¹ Εἶχον οἱ δικασταὶ πινακίσκον ξύλινον κηρῷ ἐπεστρωμένον, ἐφ' οὗ δι' ὀβελίσκου ἢ καὶ τῶν ὀνύχων ἐχάρασσαν μακρὰν μὲν γραμμὴν ἐπὶ ἀποφάσεως καταδικαστικῆς, βραχεῖαν δὲ ἐπὶ ἀθωωτικῆς.

δὲ πλέον νὰ φύγῃ ἀπειλεῖ ὅτι θὰ φάγῃ τὸ δίκτυον· ὅτε δ' εἰς τῶν δούλων παρατηρεῖ αὐτῷ ὅτι δὲν ἔχει ὀδόντας, μαίνεται κατ' αὐτοῦ, ἐπιθυμεῖ νὰ φονεύσῃ αὐτὸν καὶ πρὸς τοῦτο ζητεῖ ξίφος ἢ δικαστικὸν πινάκιον, ἵνα βίβῃ τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ. Ἀλλ' αἰφνης ὁ ἐξαγριωθεὶς γέρων φαίνεται πραυνόμενος, διότι ἐνόμισεν ὅτι ἀνεκάλυψεν εὖλογον τρόπον ἐξόδου ἐκ τῆς οἰκίας· ζητεῖ δηλ. νὰ ἐξέλθῃ ταύτης, ἵνα πωλήσῃ τὸν ὄνον αὐτοῦ μετὰ τοῦ σάγματος, διότι οὗσης πρώτης τοῦ μηνὸς ἐγίνετο ἀγορά. Ὁ Βδελυκλέων προτείνει νὰ μεταβῇ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου, ἀλλ' ὁ γέρων ἀποκρούει τὴν πρότασιν. Ὁ Βδελυκλέων τότε διατάσσει τὸν Ξανθίαν νὰ ἐξαγάγῃ ἐνδοθεν τὸν ὄνον. Ἐνταῦθα συμβαίνει παρωδία τῆς ἐν τῇ ἐνάτῃ ῥαψωδία τῆς Ὀδυσσεΐας σκηνῆς, καθ' ἣν ὁ Ὀδυσσεύς σφάζεται ἐκ τοῦ ἀντροῦ τοῦ Κύκλωπος χωθεὶς ὑπὸ τὴν κοιλίαν δασυμάλλου κροῦ. Ὁ Ξανθίας δηλονότι ἐξάγει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν ὄνον, ὑπὸ τὴν κοιλίαν τοῦ ὁποίου κρατεῖται ὁ Φιλοκλέων, καὶ παρωδῶν τοὺς Ὀμηρικοὺς στίχους λέγει: «Πτωχέ μου ὄνε! διατί κλαίεις; διότι θὰ πωληθῇς σήμερον; Προχώρει· διατί στενάζεις; μήπως φέρεις Ὀδυσσεά τινά; Ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ, ἰδοὺ φέρει τινὰ ἐδῶ ὑποκάτω!» — ΒΔ. Ποῖον; νὰ ἴδω. — ΞΑΝΘ. Τοῦτον ἐδῶ. — ΒΔ. Τί εἶναι τοῦτο; ποῖος εἶσαι, ἄνθρωπε; — ΦΙΛ. Οὐτις¹. — ΒΔ. Οὐτις σύ; ἐκ τίνος τάπου; — ΦΙΛ. «Ἰθακος Ἀποδρασιππίδου». Ὁ Βδελυκλέων διατάσσει νὰ κομίσωσιν αὐτὸν ἐντός, ἀλλ' ὁ γέρων ἀπειλεῖ ὅτι, ἐὰν μὴ ἀφήσωσιν αὐτὸν ἐλεύθερον, θὰ ἐναγάγῃ αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον· εἰς τὴν ἐρώτησιν δὲ τοῦ Βδελυκλέωνος περὶ τίνος θὰ δικασθῇ πρὸς αὐτὸν ἀπαντᾷ: «περὶ ὄνου σκιᾶς». Ἀνταλλαγαισῶν ὀλίγων ἔτι λέξεων ὁ γέρων εἰσάγεται βίᾳ εἰς τὴν οἰκίαν μετὰ τοῦ ὄνου, καλῶν ἅμα εἰς βοήθειαν τοὺς συνδικαστὰς καὶ τὸν Κλέωνα· ἀλλ' ἡ θύρα ὀχυροῦται· νῦν ἐξωθεν ἰσχυρότερον.

Δὲν παρέρχονται ὁμῶς ὀλίγαι στιγμαὶ καὶ ὁ Φιλοκλέων φαίνεται ὑπὸ τὰς κεραμίδας θέλων νὰ δραπετεύσῃ διὰ τῆς ὑδρορρόης. Νέα ἐξέγερσις καὶ παραχῇ τῶν δούλων καὶ φωναὶ τοῦ Βδελυκλέωνος, ἐξ ὧν ἀναγκάζεται ὁ Φιλοκλέων νὰ εἰσέλθῃ πάλιν ἐντός. Ὁ Ξανθίας ζητεῖ νὰ κοιμηθῇ ὀλίγον, ἀλλ' ὁ Βδελυκλέων ἀποτρέπει αὐτὸν ὑπομιμνήσκων ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἔλθωσι κατὰ τὸ εἰωθὸς νὰ προσκαλέσωσι τὸν Φιλοκλέωνα οἱ συνδικασταί, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸ δικαστήριον, συνιστᾷ δὲ αὐτῷ ν' ἀποφύγῃ τὴν πρὸς τοὺς ὀξυχόλους ἐκείνους γέροντας σύγκρουσιν, ἵνα μὴ πάθῃ κακὸν τι.

Ἀληθῶς μετ' ὀλίγον καταφθάνουσιν ἄδοντες οἱ γέροντες συνδικασταί τοῦ Φιλοκλέωνος μετὰ λύχνων, οὓς κρατοῦσι παῖδες αὐτῶν, διότι εἶναι νῦν ἔτι ὅμοιοι δὲ ὄντες κατὰ τὴν ἀμφίεσιν πρὸς σφήκας καὶ φέροντες κέντρα, σύμβολα τῆς ὀξυθυμίας καὶ τῆς ὀργῆς αὐτῶν, ἀποτελοῦσι τὸν χορὸν τῆς κοιμωδίας. Εἰσελθόντες εἰς τὸ θέατρον παρακαλεῦνται ζωηρῶς ἀλλήλοις νὰ σπεύσωσιν, ἅμα δ' ἀναπολοῦσι καὶ ἀφηγοῦνται κωμικὰ κατορθώματα τοῦ ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν στρατιωτικοῦ βίου καὶ λέγουσι φλυαρῶς ὀλίγα τινὰ περὶ καιροῦ, περὶ ἀνέμου καὶ βροχῆς ἀναγκαίων ὄντων τῇ γεωργίᾳ. Ἡ γεροντικὴ αὕτη φλυαρία

¹ Οὕτως ἀπήντησεν ὁ Ὀδυσσεύς, ὅτε ὁ Κύκλωψ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ.

ἐκφράζεται ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ μετὰ πολλῆς ἀληθείας καὶ ἀπλότητος. Ἐπειδὴ δ' ἔνεκα τοῦ πολέμου οἱ νέοι ἀπῆσαν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τὰ δικαστήρια συνίσταντο ἐκ γερόντων, ὁ ποιητὴς ὠφελούμενος ἐκ τούτου τέρπεται διακωμωδῶν τοὺς γηραλέους ἐκείνους ἡλιαστάς.

Οἱ χορευταὶ νῦν ἴστανται πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Φιλοκλέωνος καὶ ἄδοντες πεπαλαιωμένα μέλη προσκαλοῦσιν αὐτόν, ἀλλ' ἐκπλήττονται μὴ βλέποντες ἐμφανιζόμενον, ἐνῶ μέχρι τοῦδε πάντοτε ἦτο πρῶτος κατὰ τὰς ἐξόδους· ὅθεν ποιοῦνται περὶ τούτου πολλὰς εἰκασίας, ἥ ὅτι δῆλα δὴ ὁ γέρων ἀπώλεσε τὰς ἐμβάδας, ἥ ὅτι προσέκοψεν ἐν τῷ σκότει τὸν πόδα καὶ τὸ σφυρὸν αὐτοῦ ὑπέστη φλεγμονήν, ἥ ὅτι κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ ἐξ ὑπερβολικῆς θλίψεως ἐπὶ ταῖς στρεψοδικίαις καὶ ἀπάταις ἀνθρώπου δικασθέντος τῇ προτεραίᾳ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἐπιφαίνεται ἐκ τινος παρθύρου ὁ Φιλοκλέων, ὅστις παραπονούμενος λέγει: «Φίλοι, τήκομαι ἀκούων ὑμᾶς πρὸ πολλοῦ διὰ τῆς ὀπῆς· ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀπαντήσω δι' ἄσματος· τί νὰ κάμω; φυλάσσομαι ὑπὸ τούτων ἐδῶ, ἂν καὶ πρὸ πολλοῦ ἐπιθυμῶ νὰ μεταβῶ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸ δικαστήριον, ἵνα καταδικάσω τινά». Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ ταύτῃ εὐρισκόμενος παρακαλεῖ τὸν Δία ἢ νὰ μεταβάλῃ αὐτὸν εἰς καπνὸν ἢ διὰ φλέγοντος κεραυνοῦ εἰς κόνιν ἢ εἰς τὸ λίθινον ἐκεῖνο σκεῦος ἐν τῷ ὁποίῳ ἠρίθμουν τὰς ψήφους ἐν ταῖς δικαστηρίαις. Ὁ χορὸς ἐρωτᾷ τὸ αἶτιον τῆς ἐγκλείσεως, ὁ δὲ Φιλοκλέων συνιστῶν αὐτῷ νὰ μὴ φωνάζῃ, διότι ὁ Βδελυκλέων κοιμᾶται, λέγει ὅτι ὁ υἱὸς δὲν ἀφήνει πλέον αὐτὸν νὰ κρίνῃ οὔδ' ἐν καταδικάζῃ· «θέλει, λέγει, νὰ ζῶ διασκεδάζων καὶ εὐωχούμενος· ἀλλ' ἐγὼ οὐδόλως ἐπιθυμῶ τοῦτο».

Ὁ χορὸς κινεῖται εἰς συμπάθειαν, παρηγορεῖ αὐτόν καὶ τῷ προτείνει νὰ ἀποδράσῃ διὰ τινος ὀπῆς· ἀλλ' ἐκεῖνος λέγει ὅτι πάντα εἶναι οὕτω πεφραγμένα, ὥστε καὶ κώνωψ δὲν δύναται νὰ διαφύγῃ. Ὅτε δὲ συμβουλεύει τῷ γέροντι νὰ κατέλθῃ ὅπως πάλαι ποτὲ ἐν τῇ ἀλώσει τῆς Νάξου, ὁπότε κλέψας ὀθειλίσκους κατέβη τῇ βοηθείᾳ αὐτῶν ἐκ τοῦ τείχους, ὁ Φιλοκλέων λέγει: «Ἡ περίστασις δὲν εἶναι ὁμοία· τότε ἤμην νέος καὶ ἰσχυρός, οὐδεὶς δὲ μ' ἐφύλαττεν· ἀλλὰ νῦν φρουροῦσί με ἄνδρες ἑνοπλοὶ κατὰ τὰς διόδους· ἰδοὺ, δύο ἐξ αὐτῶν παρὰ τὰς θύρας κρατοῦντες ὀθειλίσκους φυλάττουσί με ὡς γαλῆν κλέψασαν κρέας».

Ὁ χορὸς τότε συνίστησι ταχέως εὐρεσιν μέσου πρὸς ἀπόδρασιν, διότι ἤδη ὑποφώσκει ἡ ἡώς· ὁ Φιλοκλέων σπεύδει καὶ ὑπὸ τὰς παρακελεύσεις τοῦ χοροῦ κατακόπτει διὰ τῶν ὀδόντων δίκην μυδρὸς τὸ δίκτυον, συμβουλεύει δὲ νὰ μὴ φωνάζωσιν, ἵνα μὴ ἐννοήσῃ αὐτοὺς ὁ Βδελυκλέων. Μέλλων δὲ ἤδη νὰ κατέλθῃ διὰ σχοινίου διστάζει φοβούμενος μὴ φωραθῇ ὑπὸ τῶν φυλασσόντων καὶ ἀγρευθῇ ὡς ἰχθὺς πάλιν πρὸς τὰ ἄνω· ἀλλ' ὁ χορὸς ἐνισχύει αὐτὸν ὑπισχνόμενος ὅτι θὰ ἀντιτάξῃ λυσώδη ἄμυναν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει. Ὁ Φιλοκλέων λέγει ὅτι θὰ καταβῇ ἔχων πεποίθησιν εἰς αὐτόν, παρακαλεῖ δὲ ἵνα, εἰς συμβῇ ἀπευκταῖόν τι, παραλάβῃσι τὸ σῶμα αὐτοῦ καὶ κλαύσαντες θάψωσιν ὑπὸ τὸ δικαστήριον.

Πάντα τάνωτέρω λέγονται καὶ διεξάγονται ἐν ἀνεξαντλήτῳ κωμικῷ ἐρεθισμῷ καὶ συγκινήσει, διὰ λέξεων καὶ φράσεων ἅς μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ Ἀριστοφάνους ἠδύνατο νὰ μεταχειρίζεται.

Ὁ Φιλοκλέων κατέρχεται τέλος διὰ τοῦ σχοινίου ποιούμενος ἅμα εὐχὴν πρὸς αἰσίαν κατὰθασιν καὶ διάσωσιν, ἀλλ' ἐνῶ εὐρίσκεται ἐν τῷ μέσῳ τῆς καθύδου ὁ Βδελυκλέων ἐξεγείρεται, ἀντιλαμβάνεται τοῦ πράγματος καὶ καλεῖ τοὺς δούλους, οἵτινες σπεύσαντες τύπτουσι τὸν μετέωρον γέροντα διὰ ξηρῶν κλάδων, ὅπως ἀναγκάσωσιν αὐτὸν ν' ἀνέλθῃ πάλιν. Φαντάζεσθε τὴν σκηνήν. Ὁ Φιλοκλέων κινδυνεύων καλεῖ μαγαλοφώνως πλέον καὶ ὀνομασπὶ τοὺς συνδικαστάς· οὗτοι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἣν ἔδωκαν ὁρμῶσι μετὰ μανίας καὶ βόμβου ὁμοίου πρὸς τὸν βόμβον σφηκῶν, πλήττουσι τὸν Βδελυκλέοντα καὶ τοὺς δούλους διὰ τῶν κέντρων εἰς διάφορα τοῦ σώματος μέρη καὶ φωνοῦσι πρὸς τοὺς παῖδας νὰ δράμωσι καὶ εἴπωσι τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν Κλέωνα, νὰ καλέσωσι δ' αὐτὸν ὅπως ἔλθῃ καὶ ἐπιτεθῇ κατ' ἀνδρὸς μισοῦντος τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀξίου θανάτου, διότι τολμᾷ νὰ λέγῃ ὅτι δὲν πρέπει νὰ γίνωνται δίκαι.

Ὁ Βδελυκλέων εὐρίσκεται ἐν δεινῇ θέσει· βλέπων ὅτι δὲν ἐπαρκεῖ μετὰ τῶν δύο δούλων ἐν τῇ συγκρούσει ἐκείνῃ, καλεῖ καὶ ἄλλους εἰς βοήθειαν καὶ ἡ συμπλοκὴ γενικεύεται, ἐνῶ ὁ Ξανθίας κρατεῖ ἰσχυρῶς τὸν Φιλοκλέοντα ζητοῦντα νὰ διαφύγῃ καὶ μεθ' ὕδρεων διαμαρτυρούμενον· αἱ βράβοι τίθενται εἰς ἐνέργειαν, ἀλλὰ μόνον ὅτε οἱ δούλοι προσήγαγον ἀνημμένους θᾶδας, ἵνα διὰ τοῦ καπνοῦ ἀποπνίξωσιν αὐτοὺς ὡς σφῆκας, οἱ γέροντες δικασταὶ ἀποκρούονται μὲν, ἀλλ' ὁμως δὲν φεύγουσι, λέγοντες ὅτι θὰ μείνωσιν ἐκεῖ μέχρις ἐσχάτης πνοῆς, κατηγοροῦσι δὲ τὸν Βδελυκλέοντα ὡς ἐπιδιώκοντα τυραννίδα. Εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην, κοινήν καὶ τετριμμένην οὖσαν ἐν τῇ ζηλοτύπῳ ἐχομένη τῆς ἐλευθερίας ἀθηναϊκῇ δημοκρατίᾳ, ὁ Βδελυκλέων ἀπαντᾷ: «Σεῖς εἴτε περὶ μικρᾶς εἴτε περὶ μεγάλης ὑποθέσεως πρόκειται κατηγορία, πανταχοῦ βλέπετε τυραννίδα καὶ συνωμότης! τυραννίδα, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἐγὼ πεντήκοντα ἔτη ζῶν οὐδὲν ἤκουσα· ἀλλὰ τὴν ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τὰ παστὰ ψάρια, ὥστε καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς κυλίστα ἐν τῇ ἀγορᾷ. Ἐάν τις ἀγοράζῃ ῥοφούς καὶ περιφρονῇ τὰς μεμβράδας (χαβιά), ὁ πωλὼν ταύτας ἱστάμενος πλησίον λέγει ἀμέσως: «Τὰ ψώνια τοῦ ἀνθρώπου τούτου μυρίζουν τυραννίδα». Ἐάν ἄλλας ζητῇ ἐπὶ πλέον ὀλίγαν πρασσοῦλιν διὰ νὰ καρυκεύσῃ τὰς μαρίδας, ἡ πλησίον λαχανόπωλις ὑποβλέπουσα αὐτὸν λέγει: «Πρασσοῦλιν ζητεῖς; μήπως ἐπιδιώκεις τυραννίδα; ἢ μή νομίζεις ὅτι θὰ φορολογῇς τὰς Ἀθήνας διὰ τὰ καρυκεύματά σου;»

Μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὁ Βδελυκλέων λέγει ὅτι σκοπὸς τῶν μέτρων, ἅτινα λαμβάνει κατὰ τοῦ πατρός, εἶναι νὰ παράσχῃ αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ σκληροῦ καὶ λυπηροῦ δικαστικοῦ ἔργου, βίον ἀνετώτατον καὶ τερπνότατον. Ἀλλ' ὁ Φιλοκλέων ἀποκρούει τὴν πρόθεσιν τοῦ υἱοῦ λέγων: «Οὐδὲ τῶν ὀρνίθων τὸ γάλα θ' ἀντήλλασσον πρὸς τὸν βίον οὗ ζητεῖς νὰ με στερήσῃς· οὔτε αἱ βατίδες (εἰδ. ἰχθ. ῥόνη) μ' εὐχαριστοῦσιν οὔτε οἱ ἐγγέλεις· με περισσοτέραν εὐχαρίστησιν θὰ ἔτρωγον μίαν μικρὰν δίκην μαγειρευμένην στυφάδου». — ΒΔ. Ναί, διότι συνείθισες νὰ εὐχαριστῇσαι εἰς τὰ τοιαῦτα, ἀλλ' ὑπόμεινον ν' ἀκούσῃς ἡσύχως ὅσα θά σοι εἴπω καὶ ἐλπίζω νὰ σε πείσω ὅτι εὐρίσκεσαι ἐν τῇ πλάνῃ». Ὁ Φιλοκλέων, οὗ ὁ νοῦς εἶναι ἀπερροφημένος ὑπὸ τοῦ δικάζειν, ἀπαντᾷ: «Ἐγὼ εἶμαι ἐν τῇ πλάνῃ ὅταν δικάζω;» — ΒΔ. «Τῇ ἀληθείᾳ δὲν ἐννοεῖς ὅτι καταγελαῖσαι

ὕπ' ἀνθρώπων, οὓς σὺ σχεδὸν προσκυνεῖς· εἶσαι δούλος αὐτῶν χωρὶς νὰ ἐννοῇς τοῦτο». — ΦΙΛ. «Ἐγὼ δούλος, ὅστις ἄρχω πάντων ;» — ΒΔ. «Νομίζεις ὅτι ἄρχεις, ἐνῶ δουλεύεις».

Ἐνταῦθα ἄρχεται δικανικὴ συζήτησις σπουδαία ἄμα καὶ κωμικὴ, ἐν τῇ ὁποίᾳ δείκνυται ἐναργῶς ἡ δύναμις καὶ ἡ λεπτότης τῆς διανοίας τοῦ ποιητοῦ. Ἐκάστη κωμῳδία τοῦ Ἀριστοφάνους περιέχει τοιαύτην οὐσιώδη σκηνήν, εὐρέως ἀναπτυσσόμενην, ἐν ᾗ τὸ ἀποτελοῦν τὴν ὑπόθεσιν ζήτημα συζητεῖται καὶ κρίνεται ὅτε μὲν ἀπ' εὐθείας καὶ ἐκ μέρους τοῦ ποιητοῦ, ἐκφράζοντος τὰς ιδέας αὐτοῦ διὰ τοῦ στόματος τοῦ κορυφαίου τοῦ χοροῦ ἐν τῷ χαρικῷ ἐκείνῳ ἄσματι, ὅπερ καλεῖται *παράβασις*, ὅτε δ' ἐμμέσως διὰ διαλόγου μεταξὺ τῶν ὑποκριτῶν, ὡς ἐνταῦθα. Ἐν τῇ προκειμένη συζητήσει ὁ ποιητὴς ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι ὁ θεσμὸς καθ' ὃν πάντες δύνανται νὰ εἶναι δικασταὶ μισθωτοὶ εἶναι γελοῖος καὶ ὀλέθριος. Ἐξ ἄλλου ὁμοῦ ἀληθὲς εἶναι ὅτι τὸ ἐπιχείρημα τῆς θεραπείας νόσου ἐγγηρασάσης τῇ πόλει ἦν τολμηρὸν καὶ δύσκολον, ἴσως δ' ἀνώτερον τῶν δυνάμεων κωμικοῦ ποιητοῦ· τοῦτο δ' ἀνομολογεῖ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοφάνης διὰ τοῦ Βδελυκλέωνος.

Ὁ Φιλοκλέων ἀποφαίνεται ὅτι ἡ δύναμις τοῦ δικαστοῦ οὐδεμιᾶς βασιλείας εἶναι κατωτέρα. Ποία εὐτυχία δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ἰδικήν του ; Πάντες τρέμουν πρὸ αὐτοῦ, ὅσω καὶ ἂν εἶναι γέρον. «Ἀμέσως ὅταν κατέλθω ἐκ τῆς κλίνης, λέγει, οἱ μεγαλύτεροι καὶ ἐπιστημότεροι ἄνδρες με περιμένουν παρὰ τὰς κιγκλίδας· ὅταν δ' ἐμφανίζωμαι μοι δίδουσι θωπευτικῶς τὴν χεῖρα ἐκείνην, ἥτις ἔκλειψε τὰ δημόσια χρήματα ! μετὰ πολλῶν δ' ὑποκλίσεων καὶ φωνῆς ταπεινῆς καὶ λυπηρᾶς με ἱκετεύουσι λέγοντες : Λυπήσου με, πάτερ, σὲ παρακαλῶ, ἐν ὀνόματι τῶν ὠφελειῶν, τὰς ὁποίας καὶ σὺ ὠφελήθης ὅτε ἦσο ἐν τῇ ἐξουσίᾳ ἢ ὅτε ἡγόραζες τρόφιμα διὰ τοὺς συσκήνους ἐν στρατείᾳ ! » Ἐ! λοιπόν ! ὁ ὁμιλῶν οὕτως οὐδὲ θὰ ἐγνώριζεν ὅτι ζῶ, ἐὰν δὲν εἶχον ἀθωώσει αὐτὸν προηγούμενως». Ὁ γέρον ἐξακολουθεῖ φιλαρέσκως περιγράφων πάσας τὰς τιμὰς καὶ τὰς τέρψεις ἃς παρέχει αὐτῷ ἡ ἀνεύθυνος δύναμις ὑφ' ἧς περιβάλλεται. Ὁ ποιητὴς ἐν τῇ περιγραφῇ ταύτῃ διακωμῳδεῖ τὰ σύγχρονα ἥθη καὶ σχεδιαγραφεῖ πληθὺν μικρῶν εἰκόνων μετὰ καυστικῆς σημασίας καὶ ἀληθείας.

Ὁ Φιλοκλέων, ἐπαίρομενος ἐπὶ τῇ δυνάμει ἣν ἔχει ὡς δικαστὴς καὶ ἐπὶ τῇ ἐκ ταύτης εὐτυχίᾳ, ἀμοιβὴν τούτων ἔχει τρεῖς ὀβολοὺς μόνον· ὅταν δὲ φέρῃ τὸν μισθὸν τοῦτον εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ σύζυγος καὶ ἡ θυγάτηρ, ὡς ὁ ἴδιος ἀφηγεῖται, θωπεύουσιν αὐτόν, περιποιοῦνται, τῷ δίδουσι νὰ φάγῃ καὶ νὰ πῖνῃ ὅσον καὶ ὅπως θέλει, εἰ καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο αὐτοβούλως πράττει συνεχῶς. Ἡ εὐτυχία αὐτοῦ εἶναι ἴση πρὸς τὴν δυνάμιν ἣν ἔχει καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ εἶναι ἴση πρὸς τὴν τοῦ Διὸς.

Οἱ γέροντες συνδικασταὶ τοῦ Φιλοκλέωνος ἀκούοντες τοὺς ὠραίους καὶ ἐνθουσιώδεις λόγους τοῦ συναδέλφου αὐτῶν βομβοῦσιν ἐκ χαρᾶς, ὀγκοῦνται ἐξ ὑπερηφανείας καὶ νομίζουσιν ὅτι εἶναι ἤδη δικασταὶ ἐν ταῖς νήσοις τῶν Μακάρων.

Ἀλλὰ τότε λαμβάνει τὸν λόγον ὁ Βδελυκλέων, ὑπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ ὁποίου κρύπτεται ὁ ποιητὴς, ἐπιχειρῶν ν' ἀποδείξῃ ὅτι οἱ δικασταί, οἱ τόσον χαίροντες

ἐπὶ τῇ δυνάμει αὐτῶν καὶ τῇ ἀμοιβῇ τῶν τριῶν ὁδοῶν, οὐδὲ τὸ δέκατον τῶν δημοσίων προσόδων λαμβάνουσι, διότι οἱ δημαγωγοὶ κατατρώγουσιν αὐτάς, καταλείπουσι δ' αὐτοῖς ψιγία μόνον. Ἀληθῶς αἱ προσοδοὶ τῆς πόλεως ἦσαν τότε περὶ τὰ δισχιλία τάλαντα· οἱ δικασταὶ ἐξακισχίλιοι ὄντες ὤφειλον νὰ λαμβάνωσι τὸ $\frac{1}{10}$ ἥτοι 200 τάλαντα, ἐνῷ, ὡς ἀποδεικνύει ὁ Βδελυκλέων, ἐλάμβανον 150 μόνον. — «Τί γίνονται τὰ λοιπά»; ἀνακράζει ὁ Φιλοκλέων. Καὶ ὁ Βδελυκλέων ἀπαντᾷ ὅτι μεταβαίνουν εἰς τὰ θυλάκια τῶν ἀναφρονούντων: Δὲν θὰ προδώσω τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων! Πάντοτε θὰ ἀγωνισθῶ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ!» «Καὶ σὺ, πάτερ μου, ἐξακολουθεῖ ὁ Βδελυκλέων, ἐξαπατῶμενος διὰ τῶν λόγων τούτων ὑπακούεις εἰς αὐτούς, ἐνῷ οὗτοι ἀπειλοῦντες τὰς πόλεις τῶν συμμάχων ἀποσπῶσι παρ' αὐτῶν ἀνὰ 50 τὰ τάλαντα. Βλέποντες δ' οἱ σύμμαχοι ὅτι τὸ ὑμέτερον πλῆθος ἀρκεῖται τρώγον γλυκίσματα καὶ τρωγάλια, οὐδόλως φροντίζουσι περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ στέλλουσι δῶρα εἰς τοὺς δημαγωγούς ἰχθῦς τρυφερούς, οἶνον, τάπητας, τυρόν, μέλι, σήσαμα, προσκεφάλαια, φιάλας, γλάνιδας, στεφάνους, περιδέραια, κύλικας, εὐημερίαν καὶ ὑγίειαν. Εἰς σέ δὲ οὐδεὶς ἐκείνων ὧν ἄρχεις μετὰ μόχθου ἐν γῇ καὶ θαλάσῃ δίδει κεφαλὴν σκορόδου, ἵνα καρυκεύσῃς τὰ ὀπτηθέντα ἰχθυόδια σου. Δὲν εἶναι ἡ χειρόστη τῶν δουλειῶν, ὅταν βλέπῃς ἄρχοντας τούτους καὶ τοὺς φίλους τούτων ὠφελουμένους ὑπ' αὐτῶν; Ἀλλὰ σὺ εὐχαριστεῖσαι ἂν σοι δίδωσι τρεῖς ὁδοὺς, τοὺς ὁποῖους μετὰ τῶν κινδύνων λαμβάνεις· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὑπαῖόν μοι προξενεῖ τὴν μεγίστην ἀγανάκτησιν εἶναι ὅτι μεταβαίνεις εἰς τὴν συνεδρίαν τῇ προσκλήσει φαύλου τινός».

Ὁ Φιλοκλέων, ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῖου ὁ ποιητὴς ἐννοεῖ τὸν δῆμον, ἀκούων ταῦτα, ὅσον ἀπλοῦς καὶ ἂν φαίνεται, ἐκπλήττεται ἀνακαλύπτων ὅτι ἐξαπατᾶται τὸσον οἰκτρῶς καὶ ἀνακράζει: «Αὐτά μοι κάμνουν! δυστυχία μου! τί λέγεις; πόσον βαθέως συνταράσσεις τὴν καρδίαν μου! μ' ἐλκύεις πρὸς τὰ φρονήματά σου· ἄγνοῶ, τί συμβαίνει ἐν ἐμοί».

Ὁ Βδελυκλέων βλέπων τὴν μεταβολὴν ταύτην τοῦ πατρὸς δὲν ἀφίνει τὴν εὐκαιρίαν, ἀλλ' ἐντείνει τὰς δυνάμεις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ κατορθοῖ ἐπὶ τέλους νὰ μετατρέψῃ τὰς ιδέας τοῦ γέροντος. Μετὰ λόγου οἰκείου, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς εὐγλωττίας, πκρίστᾳ τὴν ταπεινὴν θέσιν, εἰς ἣν περιήγαγον αὐτὸν οἱ δημαγωγοί. Ὁ Φιλοκλέων ἀκούων ταῦτα μετὰ προσοχῆς θλίβεται τὸσον ὥστε ἐπιθυμεῖ ν' αὐτοκτονήσῃ, πλὴν πρὸς τοῦτο αἰσθάνεται ἐκλειπούσας τὰς δυνάμεις. «Φεῦ! λέγει, ἡ χεὶρ μου ναρκοῦται, ἀδυνατῶ νὰ κρατήσω τὸ ξίφος, αἱ δυνάμεις μ' ἐγκαταλείπουσι». Πᾶς τις φαντάζεται τὴν κωμικοτραγικὴν ἔκφρασιν τοῦ γέροντος δικαστοῦ. Ὁ Βδελυκλέων δὲν περιορίζεται μέχρι τοῦ σημείου τούτου, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ ἐντονώτερον, διότι θέλει νὰ προσελκύσῃ εἰς ἑαυτὸν οὐ μόνον τὸν Φιλοκλέωνα, ἀλλὰ καὶ τὸν χορὸν τῶν γερόντων δικαστῶν· ὅθεν συσσωρεύει ἐπιχειρήματα καὶ φέρει παραδείγματα, κατορθώνει δὲ τὸ ποθούμενον, διότι ὁ χορὸς ἀκούσας τοὺς λόγους αὐτοῦ λέγει γενικῶς μὲν: «Βεβαίως σοφὸς ἦτο ὁ εἰπὼν νὰ μὴ δικάσῃς πρὶν ἀκούσῃς καὶ τοὺς δύο», ἰδίᾳ δὲ πρὸς τὸν Βδελυκλέωνα: «Σὺ τώρα μοι φαίνεσαι ὅτι ὑπερισχύεις. Ἡ ὀργή μου πρᾶνεται ἰδοὺ ἀπορρίπτω τὰς βράβδους». Ἀποτεινόμενος δ' εἶτα πρὸς τὸν Φιλοκλέωνα

λέγει: «ὦ φίλε καὶ συνάδελφε, πείσθητι εἰς τοὺς λόγους τούτους, μὴ γίνεσαι ἄρρων καὶ ἰσχυρογνώμων. Εἴθε νὰ εἶχον καὶ ἐγὼ συγγενῇ, ὅστις νὰ μοι ἔδιδε τοιαύτας συμβουλὰς! Θεὸς τίς σε βοηθεῖ σήμερον φανερά καὶ σ' εὐεργετεῖ· μὴ ἀποκρούσης τὴν εὐεργεσίαν».

Ἐνταῦθα ὁ χορὸς δεικνύει τὸν γενικὸν χαρακτῆρα ὃν ἔχει ἐν τῷ ἀρχαίῳ θεάτρῳ· παρίστησι δηλονότι τὴν ἄνευ ἰσχυροῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ὠρισμένης ἀποφάσεως κοινὴν γνώμην. Ὁ μὲν χορὸς τῆς τραγωδίας εἶχε τι τὸ εὐγενές, τὸ ὑψηλόν, ἠθικὸν καὶ ὀρησκειτικόν, ἐν οἷς ἁρμονικῶς συνεδυάζετο ἡ φιλοσοφία, ἡ ποίησις, ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ὄρχησις πρὸς ἐκδήλωσιν τῶν τελειοτέρων ὄρων τῆς τέχνης καὶ τοῦ ἠθικοῦ ἰδεώδους. Ὁ δὲ χορὸς τῆς κωμωδίας, καίτοι κατὰ τὰς ἰδέας, τὴν ἀμφίεσιν καὶ τὴν ὄρχησιν εἶχε πολλὴν ἐλευθερίαν, οὐχ ἥττον διὰ τῆς τολμηρᾶς τοῦ ποιητοῦ φαντασίας, ἐξικνουμένης πολλάκις εἰς ὑψιστον λυρισμὸν, εἶχεν ἰδανικόν τι καὶ ἐξεπλήρου ἐνόητε τὸν ἠθικὸν σκοπὸν τοῦ χοροῦ τῆς τραγωδίας, τ. ἔ. παρίστατο τὸ πρῶτον ἀπαθὲς ἐν ταῖς συζητήσεσιν, εἴτα δέ, ἐφ' ὅσον αἱ πλάστιγγες ἐταλαντεύοντο, ἔκλινεν ὅτε μὲν ὑπὲρ τοῦ ἐνός, ὅτε δὲ ὑπὲρ τοῦ ἐτέρου τῶν ἀντιπάλων, καὶ τέλος, βλέπων φανερώς ποῦ ἔρρεπεν ἡ ἑτέρα αὐτῶν, προσέθετε τότε καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν γνώμην καὶ οὕτως ἡ πλάστιγξ ἔκλινεν ὀριστικῶς πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος.

Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐνταῦθα. Ἄλλ' ὁ ἐπίμονος χαρακτὴρ τοῦ γέροντος δικαστοῦ δὲν μεταβάλλεται. Καίτοι ὁ υἱὸς ὑπεσχέθη ὅτι θὰ τρέφῃ αὐτὸν ἐν ἀνέσει καὶ διαρκεῖ τέρεψι, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ μὴ δικάζῃ, καίτοι ὁ χορὸς ἐκ τῆς σιωπῆς καὶ τῆς συννοίας, ἣν δεικνύει ὁ Φιλοκλέων, συμπεραίνει ὅτι ἀνεγνώρισε τὴν ἑαυτοῦ μανίαν καὶ ὅτι θὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὰς παρακλήσεις τοῦ υἱοῦ, ἡ διάνοια τοῦ γέροντος ἵπταται περὶ τὸ δικαστήριον· ἐκεῖ ποθεῖ νὰ εὕρισκετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ ἃς ἦτο ὁ τελευταῖος τῶν διδόντων τὴν ψῆφον. Ὁ Βδελυκλέων ἱκετευτικῶς παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ πεισθῇ· πλὴν μάτην. Ὁ Φιλοκλέων λέγει ὅτι προτιμᾷ ν' ἀποθάνῃ παρὰ νὰ μὴ δικάζῃ. Ὁ υἱὸς τότε βλέπων τὴν ἐπιμονὴν τοῦ πατρὸς συλλαμβάνει φαινήν ἰδέαν· προτείνει αὐτῷ νὰ μείνῃ καὶ νὰ δικάζῃ ἐν τῷ οἴκῳ ἀνέτως καθ' ἣν ὥραν αὐτὸς θέλει, μὴ ἐνοχλούμενος ὑπὸ τοῦ θεσμοθέτου. Ὁ Φιλοκλέων ἀποδέχεται ἀσμένως τὴν πρότασιν καὶ χαίρει ἔτι μᾶλλον μανθάνων ὅτι τὸν δικαστικὸν μισθὸν θὰ λαμβάνῃ ἀσφαλῶς παρὰ τοῦ υἱοῦ· ἀνυπομονῶν δὲ παρακαλεῖ τοῦτον νὰ παρασκευάσῃ τὸ δικαστήριον ἐν τῇ οἰκίᾳ, προσθέτων ὅτι ὁ χρησμὸς ἤδη πληροῦται, διότι εἶχεν ἀκούσει ὅτι θὰ ἤρχετο ποτε καιρὸς, καθ' ὃν πᾶς Ἀθηναῖος θὰ ἐδίκασεν ἐν τῷ οἴκῳ κτίζων ἐν τοῖς προθύροις δικαστηρίδιον.

Ὁ Βδελυκλέων ἐπισπεύδει τὰς ἐτοιμασίας· πρωτίστως φέρει σκεῦός τι, ὅπερ ἐξαρτᾷ ἐκ τινος πασσάλου καὶ ἐπὶ τῇ προνοίᾳ τοῦ ὁποῖου χαίρει σφόδρα ὁ γέρον, εἴτα δὲ πύραυνον καὶ ἐπ' αὐτοῦ φακὴν ἐντὸς δοχείου, ἵνα ὁ δικαστὴς ἐν ἀνάγκῃ ῥοφῇ ἐξ αὐτῆς· ὁ Φιλοκλέων καταγοητεύεται ἐκ πάντων τούτων, ἀλλ' ὅτε ἔφερον καὶ ἀλέκτορα, ἠπώρησε καὶ ἠρώτησε τὴν αἰτίαν.

— «Ἰνα σ' ἐξεγείρῃ, ἐὰν κατὰ τὴν ἀπολογίαν τινὸς σε καταλάβῃ ὕπνος», ἀπαντᾷ ὁ Βδελυκλέων.

Μετά τοῦτο, ἐνῶ γίνεται σκέψις περὶ εἰσαγωγῆς δίκης τινὸς εἰς τὸ καινοφανὲς ἐκεῖνο δικαστήριον, ἀκούεται ὁ Ξανθίας καταρώμενος κύνα τινά· ἐρωτήσας τὸ αἴτιον ὁ Βδελυκλέων μανθάνει παρ' αὐτοῦ ὅτι πρὸ ὀλίγου εἰσελθὼν εἰς τὸ μαγειρεῖον ὁ κύων τῆς οἰκίας Λάβης ἔρπασε καὶ κατεβρόχθισεν ὁλόκληρον πικελικὸν τυρόν. Ὁ ποιητὴς ἐνταῦθα ὑπὸ τὸν κύνα Λάβητα ὑπαινίσσεται τὸν στρατηγὸν Λάχητα, ὅστις πρὸ τινος χρόνου ἄρχων στόλου εἰς Σικελίαν πταλέντος κατεκράτησε μέρος εἴτε τῆς λαίας εἴτε τοῦ μισθοῦ τῶν στρατιωτῶν. Οὕτω δ' ἐν τῇ κωμῳδίᾳ μετὰ τὸ κοινωνικὸν ζήτημα ἐπακολουθεῖ σκηνὴ πολιτικῆς σημασίας· τὸν ὑπαινιγμὸν τοῦ ποιητοῦ ἐνόησαν κάλλιστα οἱ τότε θεαταὶ τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου ἐκ τε τοῦ πράγματος αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὁμοήγων ὀνομάτων Λάβης καὶ Λάχης, τοῦ πρώτου πλασθέντος κατὰ λογοπαίγνιον ἐκ τοῦ ῥήματος λαμβάνειν.

Ὁ Βδελυκλέων ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας ἵνα ὁ πατήρ πρώτην δίκην δικάσῃ κατὰ τοῦ κλέπτου καὶ λαιμάργου ἐκείνου κυνός, ὁρίζει δὲ κατήγορον τὸν Ξανθίαν, ἀλλ' οὗτος ἀποποιεῖται λέγων ὅτι ὑπάρχει ἕτερος κύων ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὅστις θ' ἀναλάβῃ τὴν κατηγορίαν, μεταβαίνει δὲ ἵνα φέρῃ καὶ τοὺς δύο κύνας, κατήγορον καὶ κατηγορούμενον. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Φιλοκλέων, ἵνα προβῇ εἰς δίκην, ζητεῖ ὅπως παρασκευάσῃσι πάντα ὡς ἐν τῷ δικαστηρίῳ τῆς πόλεως· οὕτω θεωρεῖ ἀπαραίτητον τὸ κιγκλίδωμα, ἀγανακτεῖ δὲ ὅτε ἀντὶ τούτου φέρουσιν αὐτῷ τὰ δικτυωτὸν ἐκεῖνο δι' οὗ ἐφύλασσον τὰ διὰ τὰς οἰκοὶ θυσίας παχυνόμενα χοιρίδια καὶ ζητεῖ ταχέως τὴν εἰσαγωγὴν τῶν διαδίκων, ὡς ἔχων ἤδη ἐτοιμὴν τὴν ἀπόφασιν. Ἀλλ' ὁ Βδελυκλέων πρὸς μεγάλην ἀδημονίαν αὐτοῦ λέγει ὅτι λαίπει τὸ δικαστικὸν πινάκιον καὶ τὸ γραφεῖον¹. Ὁ Φιλοκλέων διαμαρτύρεται διὰ τὴν βραδύτητα, ἀλλ' οἱ τύποι ἔπρεπε νὰ ἐκπληρωθῶσι. Τέλος προσάγονται οἱ δύο κύνες, ἐνῶ δὲ ὁ Φιλοκλέων ἐρωτᾷ, τίς εἶναι ὁ πρῶτος αὐτῶν, ὁ Βδελυκλέων διακόπτει καταρώμενος ἑαυτὸν ὅτι ἐλησμόνησε τὰς ψηφοδόχους κάλπας· ὁ Φιλοκλέων τῷ δεικνύει τοὺς παρακειμένους ἀρυστήχους², πλὴν ἀπαιτεῖται καὶ ἡ κλεψύδρα· ἀγανακτήσας τότε ὁ Φιλοκλέων λέγει ὅτι ἀντ' αὐτῆς δύναται νὰ χρησιμεύσῃ τὸ ἐκ τοῦ πασσάλου ἐξηρτημένον σκεῦος. Οὕτω πάντες οἱ δικαστικοὶ τύποι πληροῦνται, ἀφοῦ πρῶτον διεκωμωδήθησαν. Ὁ Βδελυκλέων διατάσσει νὰ φέρωσι πῦρ καὶ λίθων τὸν καὶ μυρσίνας, ἵνα πρὸ τῆς συνεδριάσεως γίνῃ ἡ συνήθης ἐροτελεστία καὶ ἐπὶ κλισίαι τῶν θεῶν, ὁ δὲ χορὸς, ἐκδηλῶν τὴν χαρὰν ἐπὶ τῇ συνδιαλλαγῇ πατρὸς καὶ υἱοῦ, εὐχεται τῷ Ἀπόλλωνι ἵνα ἡ δίκη ἀποβῇ καλῶς. Εὐχὴν ποιεῖται καὶ ὁ Βδελυκλέων παρακαλῶν τὸν θεὸν νὰ πρᾶνῃ τὸ στρυφνὸν καὶ πρίνινον ἦθος τοῦ πατρὸς ἐνσταλαξας μέλι εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ὅπως τοῦ λοιποῦ εἶναι ἐπιεικέστερος καὶ μᾶλλον εὖνους τῷ κατηγορούμένῳ ἢ τῷ κατηγόρῳ· ἐν τέλει δὲ τῆς εὐχῆς ἀνακράζει: «Ἀπόσπατον, θεέ μου, ἀπὸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ τὴν ἀκαλήφην (τσικνίδα)».

Ὁ χορὸς νῦν ἐνθουσιᾷ ὑπὲρ τοῦ Βδελυκλέωνος, θεωρῶν αὐτὸν φίλον ἅμα καὶ

¹ Ὁβελίσκος, δι' οὗ ἐχάρασσον ἐπὶ τοῦ πινακίου τὴν ἀπόφασιν.

² Σκεῦος δι' οὗ ἤντλουν φαγητὸν ἢ ὕδωρ.

ὑπέρμαχον τοῦ λαοῦ. Ἐπὶ τέλους ἡ δίκη ἄρχεται κατὰ πάντας τοὺς τύπους, οἵτινες κομικῶς τηροῦνται καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

Προσάγεται ὁ κατηγορούμενος κύων, περὶ οὗ ὁ Φιλοκλέων ἐρωτᾷ, ἂν αὐτὸς εἶναι ἐπὶ τῇ καταφάσει δὲ τοῦ Βδελυκλέωνος ἄπαντᾷ: «Θὰ καταδικασθῇ ἁμέσως!» Τὸ πρόσωπον τοῦ κατηγοροῦ κυνὸς ὑποδύεται ὁ Ξανθίας: «Ἀκούσατε, λέγει, τὴν κατηγορίαν. Κατηγορεῖ κύων Κυδαθηναίεὺς Λάβητα τὸν Λίξωνέα (ἐκ τοῦ δήμου Λίξωνῆς κατήγετο ὁ στρατηγὸς Λάχης), ὅτι παρὰ τὸ δίκαιον κατεδρόχθισε μόνος ὁλόκληρον σικελικὸν τυρὸν. Ποινὴ: κλοιὸς σύκινος».

Κατὰ τοὺς ἀθηναϊκοὺς νόμους ὁ κατήγορος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ τὴν ποινὴν ἣς ἐθεώρει ἄξιον τὸν κατηγορούμενον, ὅστις πάλιν ἠδύνατο ν' ἀντιπροτείνῃ ἄλλην καθ' ἑαυτοῦ, τῆς ἐγκρίσεως ἀφιεμένης εἰς τοὺς δικαστάς. Ὁ κατήγορος ἐνταῦθα προέτεινε τὴν ποινὴν συκίνου κλοιοῦ. Ὅτε δὲ ὁ Φιλοκλέων ἤκουσε τὴν ποινὴν: κλοιὸς σύκινος, ἀνακράζει: «Ἡ μᾶλλον θάνατος κύνειος, εἰάν ἀποδειχθῇ ἔνοχος». Ῥίπτων δὲ τὸ βλέμμα εἰς τὸν κατηγορούμενον κύνα ἀναφωνεῖ: Ἄ τὸν κακοῦργον! πράγματι ἔχει τὴν ὄψιν κλέπτου σφίγγει: τοὺς ὀδόντας νομίζων ὅτι θὰ με ἐξαπατήσῃ (ὁ Φιλοκλέων νομίζει ὅτι ὁ κύων κλείει ἰσχυρῶς τὸ στόμα, ἵνα μὴ ἐξέλθῃ ὁσμὴ τυροῦ καὶ προδοθῇ). Ὅτε δὲ ὁ Βδελυκλέων καλεῖ τὸν κατήγορον, τὸν Κυδαθηναίεα κύνα, εἰς ἀπάντησιν ἀκούεται ὕλακῇ κυνὸς προσερχομένου. — ΒΔ. Ἴδου αὐτός. — ΦΙΑ. Ἄλλος οὗτος Λάβης γενναίως ὕλακτῶν καὶ τὰς χύτρας λείπων (ὑπὸ τὸν κύνα τοῦτον ὑπαινίσσεται τὸν Κλέωνα εἰς ἐριδα διατελοῦντα πρὸς τὸν Λάχητα). — ΣΩΣΙΑΣ ὥς κῆρυξ. «Ἦσυχία, καθίστατε (πρὸς τὸν Ξανθίαν): σὺ δ' ἀναβάς ἐπὶ τοῦ βήματος κατηγορεῖ. — ΦΙΑ. Ἐγὼ δ' ἐν τῷ μεταξύ θὰ ροφήσω ὀλίγην φακῇν. — ΞΑΝΘ. (ὥς κατήγορος καὶ ὥς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀδικηθέντος κυνός). Τὴν μὲν κατηγορίαν, ὦ ἄνδρες δικασταί, ἤκουσατε. Ὁ κατηγορούμενος διέπραξε φοβερώτατον ἔγκλημα κατ' ἐμοῦ καὶ κατὰ τοῦ ναυτικοῦ πλήθους (ὑπαινιγμὸς εἰς τὴν κατάχρησιν τοῦ Λάχητος), διότι κλέψας μέγαν σικελικὸν τυρὸν ἀπεσύρθη κρυφίως εἰς τινα γωνίαν καὶ ἐκορέσθη καταδρόχθισας αὐτὸν ἐν τῷ σκότει. — ΦΙΑ. Τοῦτο εἶναι φανερόν· πρὸ ὀλίγου ἡσθάνθη φοβεράν ὁσμὴν τυροῦ. — ΞΑΝΘ. (ἐξακολουθῶν). Πρὴνθῇ δὲ νὰ μεταδώσῃ εἰς ἐμὲ ἐξ αὐτοῦ· εἰάν δὲ κανεὶς δὲν δίδῃ τίποτε εἰς ἐμέ, πῶς θὰ ὑπηρετήσω ὑμᾶς πιστῶς; — ΦΙΑ. Δέν σοι ἔδωκε τίποτε; ἀλλ' αὐτὸς δὲν εἶναι ὀλιγώτερον θερμὸς ἀπ' αὐτὴν τὴν φακῇν (ὁ Φιλοκλέων λέγων ταῦτα ἔτρωγε πολὺ θερμὴν τὴν φακῇν). — ΒΔ. Πρὸς θεῶν, πάτερ, μὴ ἀποφαίνεσαι, εἰάν μὴ ἀκούσης καὶ τοὺς δύο — ΦΙΑ. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα εἶναι φανερόν· φωνάζει μόνον του.

Ὁ Ξανθίας τελευτᾷ τὴν κατηγορίαν ζητῶν τὴν καταδίκην κυνὸς λαιμάργου καὶ ἐγωῖστοῦ, ἐπιλέγων ὅτι μία οἰκία δὲν δύναται νὰ τρέφῃ δύο κλέπτας, αὐτὰς δὲ δὲν δύναται νὰ ὕλακτῇ ἔχων κενὸν τὸν στόμαχον· ἕκαστος ἐννοεῖ μετὰ πόσης πικρίας ὁ ποιητὴς βάλλει κατὰ τῶν ὑπαινισσομένων προσώπων τὰ βέλη αὐτοῦ, κατὰ τοῦ Κλέωνος δὴλ. καὶ τοῦ Λάχητος. Ὁ Φιλοκλέων ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ κατηγοροῦ κράζει: «Φεῦ! φεῦ! οἶα σωρεῖα κατηγοριῶν! Τί κλέπτῃς!» Στρεφόμενος δὲ πρὸς τὸν ἀλεκτρυόνα λέγει: «Δέν φρονεῖς καὶ σὺ οὕτω; Ἴδου,

κατανεύει. Ποῦ εἶναι ὁ θεσμοθέτης;» Ὁ Σωσίας ὡς θεσμοθέτης νῦν καλεῖ τοὺς μάρτυρας, οἵτινες εἶναι πινάκιον, ἰγδιόχειρον, τυρόκνηστις, ἐσχάρα, χύτρος καὶ ἄλλα μαγειρικά σκεύη.

Ὁ Βδελυκλέων τότε, ὡς συνήγορος τοῦ Λάβητος, ἀρχεται λέγων οὕτω: «Εἶναι δυσχερὲς ἔργον, ὦ ἄνδρες δικασταί, ν' ἀναλάβω τὴν ὑπεράσπισιν κυνὸς γενομένου θύματος βδελυρῆς συκοφαντίας· ἀλλ' ὅμως θὰ πράξω τοῦτο. Ὁ κύων οὗτος εἶναι γενναῖος καὶ δειόκτης τῶν λύκων». — ΦΙΛ. Κλέπτῃς καὶ συνωμότης! — ΒΔ. Οὐχί, ἀλλ' εἶναι ὁ ἄριστος τῶν κυνῶν καὶ ἱκανὸς νὰ φυλάττῃ πολλὰ πρόβατα. — ΦΙΛ. Τί τὸ ὄφελος ἀφοῦ τρώγει τὸν τυρόν;

Ὁ Βδελυκλέων ἐξακολουθεῖ ἀπαριθμῶν τὰ προτερήματα τοῦ πελάτου του, εἶτα δὲ καλεῖ ἓνα τῶν μαρτύρων, τὴν τυρόκνηστιν, ἧς ὅμως τὴν μαρτυρίαν θεωρεῖ ψευδῇ ὁ Φιλοκλέων, κατηγορεῖ δὲ τὸν ἕτερον κύνα ὡς διαρκῶς μένοντα ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ δάκνοντα ὁσάκις δὲν δίδουσι τι εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν ἐντὸς εἰσαγομένων.

Ὁ Φιλοκλέων νῦν αἰσθάνεται ἑαυτὸν μαλασσόμενον, συγκινούμενον ἐκ τῶν λόγων τοῦ συνηγόρου, τοῦ Βδελυκλέωνος δηλ., ὅστις κατανοῶν τοῦτο ζητεῖ νὰ κινήσῃ ἔτι μᾶλλον τὸν οἶκτον τοῦ πατρὸς διὰ τῆς προσαγωγῆς τῶν κυναρίων τοῦ κατηγορουμένου κυνός, ἵνα ταῦτα δι' ἰκεσιῶν, παρακλήσεων καὶ δακρύων κάμψωσι τὸν ἀδυσώπητον δικαστὴν ὑπὲρ τῆς ἀθώωσης τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ὡς εἴθιστο νὰ γίνηται ἐν τοῖς ἀθηναϊκοῖς δικαστηρίοις ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων προσαγόντων τοὺς οἰκείους αὐτῶν. Τὸ κωμικὸν τῆς σκηνῆς ταύτης, ὡς καὶ τοῦ ἀπεισιτάτου καθόλου ἐπεισοδίου τῆς δίκης τῶν δύο κυνῶν, καὶ αὐτοὺς τοὺς σκυθρωποτάτους τῶν θεατῶν θὰ προήγαγεν εἰς γέλωτα ἄσχεστον. Τὸ ἀποτέλεσμα ὅπερ ὁ Βδελυκλέων ἐπεδίωξε δὲν ἀργεῖ νὰ ἐπέλθῃ, διότι ὁ Φιλοκλέων συγκινεῖται ἔτι μᾶλλον· ἀλλ' ἀγανακτῶν διὰ τοῦτο καθ' ἑαυτοῦ καλεῖ ἐπανειλημμένως τὸν Βδελυκλέονα νὰ καταβῇ ἐκ τοῦ βήματος, θέλων δὲ ν' ἀποκρύψῃ τὴν αἰτίαν τῶν δακρύων, ἵνα βέουσιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, ἀποδίδει ταύτην εἰς τὴν φακῆν, ἣν κατέφαγε πολὺ θερμὴν. Ἀλλ' ὁ Βδελυκλέων αὐξάνει εὐγλωττῶς τὰς παρακλήσεις ὑπὲρ τοῦ πελάτου καὶ ζητεῖ νὰ γίνῃ ἀμέσως ἡ ψηφοφορία. Ἐν τοῖς δικαστηρίοις ὑπῆρχον δύο κάλπαι ψήφων, ὧν ἡ μὲν πρόσθεν κειμένη ἦν ἀθωωτική, ἡ δ' ὀπίσθεν καταδικαστική. Ὁ Βδελυκλέων ἐν τῷ μέσῳ τῶν παρακλήσεων αὐτοῦ προσάγει μετὰ πολλῆς ἐπιτηδειότητος τῷ πατρὶ τὴν ἀθωωτικὴν κάλπην, εἰς ἣν ἐκεῖνος ῥίπτει τὴν ψῆφον νομίζων ὅτι εἶναι ἡ καταδικαστική. Ὅτε δ' ἐγνώσθη τὸ ἀποτέλεσμα, ἡ ἀθώωσις δηλ. τοῦ Λάβητος, ὁ γέρον δικαστὴς λιποθυμεῖ φωνάζων νὰ φέρωσι ταχέως ὕδωρ. Ὁ Βδελυκλέων περιποιεῖται αὐτόν, ὅστις συνέλθων ἐρωτᾷ τὸν υἱόν: «Εἰπέ μοι, ἡθώωθη ἀληθῶς; — ΒΔ. Βεβαίως. — ΦΙΛ. Ἐχάθην! — ΒΔ. Μὴ λυπῆσαι, πάτερ, ἀλλὰ συνέλθε. — ΦΙΛ. Πῶς θὰ ὑποφέρω τὴν ἰδέαν ὅτι ἡθώωσα κατηγορούμενον! Τί θὰ γίνω; Θεοὶ πολυσέβαστοι, συγχωρήσατέ μοι, τὸ ἔκαμα χωρὶς νὰ θέλω, ἐνῶ δὲν εἶναι συνήθειά μου». Ὁ Βδελυκλέων πρὸς παρηγορίαν τοῦ πατρὸς ἀναφέρει ὅτι μέλλει νὰ ἐκτελέσῃ νῦν τὴν περὶ ἀνέτου, ἀμερίμανος καὶ διασκεδαστικοῦ βίου ὑπόσχεσιν, ἣν τῷ ἔδωκεν. Ὁ Φιλοκλέων συγκατατίθεται, εἰπέρχοντα δὲ πάντες εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ σκηνὴ κενεῖται καὶ ὁ γέρων μένων μόνος ἐν τῇ ὀρχήστρᾳ ἄδει τὴν παρὰβασιν,

τὸ ἰδιάζον τοῦτο ἄσμα τῆς ἀρχαίας κωμωδίας, ὅπερ καὶ πυρὴν αὐτῆς ἦτο καὶ ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ στόματος τοῦ κορυφαίου ἀπεφάνετο μετὰ παρρησίας περὶ διαφόρων ζητημάτων καὶ προσώπων τῆς ἐποχῆς. Ἐν τῇ παραβάσει τῶν Σφηκῶν ὁ Ἀριστοφάνης μεταξὺ ἄλλων ἀναπτύσσει εἰς τοὺς θεατὰς τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἐπλάσσε τοὺς γέροντας δικαστὰς ὡς σφήκας· τοῦτο ἔκαμε θέλων νὰ δείξῃ τὸ θυμωδὲς καὶ φοβερὸν τῆς ἀττικῆς φυλῆς, ἥτις τόσον γενναίως κατετρόπωσε τοὺς βαρβάρους ἐν τοῖς περσικοῖς πολέμοις· ἀλλ' οἱ μὲν πρόγονοι ὡς πρὸς τοῦτο ἦσαν σφήκες, ἐνῶ πολλοὶ τῶν συγχρόνων αὐτοῦ ἦσαν κηφήνες.

Μετὰ τὸ ἐκτενέστατον ἄσμα τῆς παραβάσεως ἄρχεται τὸ δεύτερον μέρος τῆς κωμωδίας, περὶ τῆς σχέσεως τοῦ ὁποίου πρὸς τὸ πρῶτον θὰ εἰπώμεν μετ' ὀλίγον.

Ἦδη ἡ περὶ ἀνέτου βίου ὑπόσχεται τοῦ Βδελυκλέωνος πρὸς τὸν πατέρα πραγματοποιεῖται. Ὁ Φιλοκλέων ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς σκηνῆς μετὰ τοῦ υἱοῦ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ πείσῃ αὐτὸν ν' ἀποβάλλῃ τὰ χυδαῖα ἐνδύματα καὶ ὑποδήματα τὰ ὅποια φορεῖ καὶ περιβληθῇ ἄλλα τοῦ συρμού, ὡς κομψευόμενος νεανίας τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ μεταμφίεσις αὕτη, ἐπὶ τῆς σκηνῆς γινομένη καὶ μετὰ πολλῶν κωμικῶν φράσεων συνοδευομένη, ἔχει ὁμοιότητά τινα πρὸς τὴν τοῦ Ἀρχοντοχωραίου μετὰ τοῦ ῥάπτου ἐν τῇ γνωστῇ κωμωδίᾳ τοῦ Μολιέρου. Πλὴν τούτου ὁ Βδελυκλέων διδάσκει τὸν πατέρα τὸν τρόπον τοῦ φέρεσθαι καὶ τοῦ ὁμιλεῖν ἐν ταῖς συναναστροφαῖς. Ὁ Φιλοκλέων θέλων νὰ δώσῃ δείγμα τῆς ἱκανότητος αὐτοῦ περὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο λέγει ὅτι δύναται π. χ. ν' ἀρχίσῃ ὁμιλίαν ὡς ἐξῆς: *Ἦτο μία φορά μία γάτα καὶ ἕνας ποικτικός.* — Ἀλλ' ὁ υἱὸς διακόπτει αὐτὸν ἀποκαλῶν σκαῖον καὶ ἀπαίδευτον, διδάσκει δ' αὐτὸν διὰ παραδειγμάτων τί ὀφείλει νὰ λέγῃ ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ πῶς νὰ φέρηται ἐν ταῖς συμποσίαις.

Μετὰ ταῦτα ἀσχεῖ αὐτὸν εἰς ἄσματα μεθ' ὑπαινιγμῶν κωμικῶν ἐπὶ τῶν τότε προσώπων καὶ γεγονότων. Τούτων γενομένων ὁ Βδελυκλέων ζητεῖ νὰ μεταβῶσιν εἰς πραγματικὸν πλέον δεῖπνον καὶ νὰ πῶσιν οἶνον μέχρι μέθης· ὁ Φιλοκλέων ἀποδέχεται τοῦτο, ἀλλὰ περὶ τῆς μέθης ἔχει ἀντίρρησην, λέγων ὅτι εἶναι ἐπιβλαβὴς, διότι ὁ μεθύων θραύει κολλάκις θύρας, λιθοβολεῖ, δέρει καὶ ἔπειτα πληρώνει τὰ ἔξοδα. Ταῦτα βεβαίως ἔλεγε κρίνων ἐκ τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος, ὡς θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον. Ἐπὶ τῆς ἀντιρρήσεως δ' αὐτοῦ ὁ Βδελυκλέων ἀπαντᾷ τὰ ἐξῆς: «Ὅταν συμπίνῃς μετ' ἀνδρῶν ἀγαθῶν, οὐδεμίαν ζημίαν θὰ πάθῃς ἐὰν παρεκτραπῇς κατὰ τινος ἐξ αὐτῶν· διότι οὗτοι θὰ πείσωσι τὸν παθόντα νὰ σε συγχωρήσῃ, ἢ καὶ σὺ ὁ ἴδιος θὰ διηγηθῇς μῦθόν τινα ἀστεῖον Αἰσώπειον ἢ Σουβαραντικὸν καί, τρέψας οὕτω τὸ πρᾶγμα εἰς γέλωτα, θ' ἀπαλλαγῇς εὐκόλως κακῶν συνεπειῶν». Ὁ Φιλοκλέων ὑπόσχεται ὅτι θὰ μάθῃ πολλοὺς μύθους, ἵνα, ἐὰν πράξῃ ζημίαν τινὰ ἐν τῷ συμποσίῳ, μηδὲν πληρώσῃ. Μετὰ τοῦτο ἀπέρχονται εὐθὺς εἰς τὸ δεῖπνον, ὁ δὲ χορὸς διαιρεθεὶς εἰς δύο ἡμιχορία ψάλλει ἄσμα πληροῦν τὸ μεταξὺ χρονικὸν διάστημα, μέχρις οὗ ἔρχεται δρομαίως ἐπὶ τῆς σκηνῆς ὁ Ξανθίας, ὅστις, δαρεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλοκλέωνος, μεθύσθεις ἐν τῷ συμποσίῳ, γογγύζει ἀλγεινῶς, μακαρίζων τὰς χελώνας, διότι φέρουσιν ὄστρακον ἐπὶ τῶν νώτων καλῶς προστατεῦον αὐτάς, ἐνῶ τὰ ἰδικά του διηυλακώθησαν ἐκ τῶν βαυδισμῶν. Ὁ χορὸς ἐρωτᾷ τίς ὁ αἴτιος τούτου, ὁ δὲ Ξανθίας λέγει: «Συντρώ-

γων μετ' ἄλλων ὁ Φιλοκλέων ὑπερέβη πάντας κατὰ τὴν ἀναίδειαν· κορεσθεὶς πρῶτον πολλῶν τεμαχίων καὶ πίων οἶνον πολὺν ἤρχισεν ἔπειτα νὰ χορεύῃ, νὰ πηδᾷ, νὰ σκώπτῃ τοὺς συνδαιτυμόνας καὶ τέλος νὰ δέρῃ ἰσχυρῶς καὶ ἐμὲ αὐτόν. Εἰς τῶν συντρόφων ἔχαρκτηήρισεν αὐτόν διὰ παραβολῆς ἀστείας, ἣν ἐκεῖνος ἀνταπέδωκεν ἐπιτυχῶς, χειροκροτηθεὶς ὑπὸ πάντων πλήν ἑνός, ἀνδρὸς κοσμίου, ὃν ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἔσκωψε. Τέλος μεθυσθεὶς ἐντελῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν κτυπῶν πάντας ὄρους συνήντα. Ἄλλ' ἰδοὺ ἔρχεται φεύγων! Ὡς τὸν Φιλοκλέων εἰσέρχεται διὰ βήματος κλονουμένου εἰς τὴν σκηνὴν μετὰ τινος αὐλητρίδος, ἣν ἀποκαλεῖ χουσομηλολόονθιον, καὶ κρατεῖ δᾶδα, δι' ἧς ἀπειλεῖ νὰ καύσῃ τοὺς ἐπακολουθοῦντας αὐτῷ. Ὅτε δ' ὁ Βδελυκλέων ἀπειλεῖ ὅτι θὰ ἐναγάγῃ αὐτόν εἰς δίκην τὴν ἐπομένην, ὁ γέρον περιφρονεῖ τὰς ἀπειλὰς ταύτας, δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ περὶ δικῶν καὶ δικαστῶν καὶ καλῶν, καὶ χαριεντίζεται μετὰ τῆς αὐλητρίδος, ὑποσχόμενος νὰ συζήσῃ μετ' αὐτῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ, διότι, τώρα δὲν δύναται νὰ διαθέσῃ τὴν περιουσίαν ἐπειδὴ εἶναι νέος, ἔχει δὲ υἱὸν φιλαργυρώτατον. Κωμικωτάτη εἶναι ἐνταῦθα ἡ ἀντιστροφή τῶν ὄρων. Μετὰ τοῦτο ἔπεται διάλογος καθ' ὃν ὁ υἱὸς κακίζει τὸν πατέρα ἐπὶ τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ, ὅτε ἐμφανίζεται πωλήτρια ἄρτων ἐπικαλουμένη βοήθειαν, διότι ὁ Φιλοκλέων καταδιώξας αὐτὴν διὰ τῆς δαδὸς ἠνάγκασεν αὐτὴν νὰ ῥέψῃ χαμαὶ τοὺς ἄρτους, τοὺς ὁποίους κατέστρεψεν. Ὁ Φιλοκλέων ἐπιλαμβάνεται τῆς εὐκαιρίας νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὰ διδάγματα τοῦ υἱοῦ, ἵνα ἀπαλλαγῇ τῆς πληρωμῆς τῆς ζημίας· διὸ ἔρχεται διηγούμενος μῦθόν τινα περὶ Αἰσώπου, ἐν ᾧ ἡ πωλήτρια τῶν ἄρτων ἐγκαλεῖ αὐτόν παρὰ τῷ ἀγορανόμῳ ἐπὶ ζημίας· ἀλλ' ὁ Φιλοκλέων οὐδεμίαν πρσποχὴν δίδει εἰς τοῦτο, ὅτε ἀναφαίνεται ἕτερος αὐτοῦ κατήγορος ἐπὶ αἰκία. Ὁ Φιλοκλέων προσπαθεῖ νὰ ἐξευμενίσῃ τοῦτον καὶ ἐν τῇ μέθῃ αὐτοῦ ἔρχεται διηγούμενος ἀνέκδοτα καὶ μύθους πρὸς μεγάλην ἀγανάκτησιν τοῦ κατηγόρου. Ὁ Βδελυκλέων τότε ἀπολέσας τὴν ὑπομονὴν ἀρπάζει τὸν πατέρα καὶ ἄρας αὐτόν εἰσάγει βιαίως εἰς τὴν οἰκίαν ἐξακολουθοῦντα ἔτι νὰ διηγῆται μῦθόν τινα περὶ Αἰσώπου. Ἐπακολουθεῖ ἄσμα τοῦ χοροῦ ἐπαινοῦντος τὸν Βδελυκλέοντα ὅτι ἐδελτίωσε τὴν θέσιν τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ὡς εἰσκαγῶν αὐτόν εἰς βίον ἄνετον καὶ τερπνόν. Ἄλλ' αἶφνης ἀναφαίνεται ὁ Ξανθίας, ὅστις παραπονεῖται ὅτι θεὸς τις ἔφερε μεγίστην σύγχυσιν καὶ ἀταξίαν ἐν τῇ οἰκίᾳ, διότι ὁ γέρον ὑπὸ τοῦ οἶνου καὶ τῶν ἤχων τοῦ αὐλοῦ οἰστρηλατηθεὶς ὀρχεῖται ἀπαύστως τοὺς παλαιούς τοῦ Θέσπιδος χορούς, λέγων ἅμα ὅτι θ' ἀποδείξῃ τοὺς συγχρόνους τραγωδοὺς ἁμαρτεῖς διὰ συναγωνισμοῦ ὀρχηστικοῦ πρὸς αὐτούς. Τούτων λεγομένων ὁ Φιλοκλέων εἰσβάλλων εἰς τὴν σκηνὴν καὶ δαιμονιωδῶς ὀρχούμενος ἀνταλλάσσει λόγους πρὸς τὸν εἰρωνευόμενον αὐτόν Ξανθίαν καὶ πρὸς τὸν Βδελυκλέοντα περὶ τῆς μεγάλης αὐτοῦ ὀρχηστικῆς δεξιότητος καὶ ὑπεροχῆς, λήγει δὲ ἡ κωμωδία διὰ ζωηροτάτου κόρδακος τοῦ χοροῦ, ὅπως ἀπῆται ἡ λαϊκὴ φαιδρότης καὶ ἔκστασις ἐν τῇ μέθῃ τῶν Διονυσιακῶν ἑορτῶν.

Γρίψωμεν ἤδη ταχὺ βλέμμα εἰς τὴν πορείαν τῆς ἀναλυθείσης κωμωδίας καὶ ἐξετάσωμεν τὸν βαθύτερον αὐτῆς σκοπόν.

Εἶδομεν ὅτι ὁ Φιλοκλέων κατείχετο ὑπὸ τῆς μανίας τοῦ δικάζειν, ὅτι πᾶσα

ἄλλη σκέψις καὶ ἡδονὴ ἦτο ἄλλοτρία αὐτῷ, ὅτι δὲ ἅπασα ἡ οἰκία αὐτοῦ ἐγένετο ἀνάστατος ὅτε ὁ υἱὸς ἐπεχείρησε πάσῃ δυνάμει καὶ τέχνῃ νὰ θεραπεύσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς μανίας ἐκείνης καὶ ὅτι ὁ γέρον ὑπεχώρησε, λίαν ταχέως μάλιστα, εἰς τὰ πειστικά τοῦ υἱοῦ ἐπιχειρήματα περὶ βίου ἀνέτου, τερπνοῦ καὶ πολυτελοῦς, ἀλλ' ὅτι ἐν τῷ νέῳ τούτῳ βίῳ ἀνέμιξε τρόπους ἀγροίκους καὶ ἀρχαϊκούς, ὥστε αἱ προσπάθειαι τοῦ Βδελυκλέωνος πρὸς βελτίωσιν τοῦ πατρὸς ἀπέτυχον. Τὴν ἐξηγήσιν τῆς ἀποτυχίας ταύτης παρέχει αὐτῇ ἡ βαθεῖα ψυχολογικὴ παρατηρητικότης τοῦ δαιμονίου κωμικοῦ. Ἡ ὑποχώρησις τοῦ Φιλοκλέωνος, ὑφ' ὃν νοεῖται ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων, ἦτο κατ' ἐπιφάνειαν. Ἡ φύσις τοῦ γέροντος δικαστοῦ, ἃφ' ἧς στιγμῆς κατέλιπε τὸ δικαστικὸν ἐπάγγελμα καὶ ὥρμησεν ἀκάθεκτος εἰς βίον ἡδονῶν, οὐδόλως μετεβλήθη, ἀλλ' ἔμεινεν ἡ αὐτή, ὀργίλη, θερμουργός, φιλόνικος, ἐπιθετικὴ. Ὁ ποιητὴς ἠθέλησε νὰ δείξῃ ἐν τῷ χαρακτῆρι τοῦ κυρίου προσώπου τῆς κωμωδίας τὸ ἀμετάβλητον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀθηναϊκοῦ δήμου καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεταβολῇ τῶν τρόπων τοῦ βίου· ἔτι δέ, καὶ τοῦτο εἶναι ὁ βαθύτερος σκοπὸς ὃν ἐπεδίωξε διὰ τῆς κωμωδίας, σκοπὸς καθαρῶς πολιτικός, ἀπέδειξεν ὅτι ἡ δικομανία αὐτῇ τῶν Ἀθηναίων ὑπεβάλλετο ὑπὸ τῶν δημαγωγῶν, θελόντων ν' ἀποκοιμίζωσι μὲν τὸν λαόν, ν' ἀρύωνται δ' ἐξ αὐτῆς μεγάλην δύναμιν καὶ ὠφέλειαν· τοῦτο ἀντέκειτο εἰς τὸ ἀληθὲς συμφέρον τοῦ λαοῦ, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐμάχετο ὁ ποιητὴς· τὴν ἰδιοτελεῖ ταύτην διαγωγὴν τῶν δημαγωγῶν στιγματίζει· ὁ Ἀριστοφάνης δὲ ἰσχυρῶν ἐπιχειρημάτων, οὐδὲ εἶναι πρόθεσις αὐτοῦ κυρία νὰ ψέξῃ τοὺς θεσμούς καὶ τοὺς δικαστάς· τοῦναντίον ζητεῖ νὰ προφυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας ἐπιδράσεως πολιτικῶν φιλάρχων καὶ ἀσυνειδήτων, οἷος ἦτο ὁ Κλέων.

Οὕτως ἐν τῇ κωμωδίᾳ ταύτῃ, ἣτις εἶναι ἐκ τῶν ἀρίστων τοῦ ποιητοῦ, ἀγωνίζεται οὗτος, ὅπως καὶ ἐν πλείστοις ἄλλαις, τὸν γενναῖον καὶ ἐπίμοχθον ἀγῶνα τοῦ καταπολεμεῖν θαρραλέως πάντα τὰ κακῶς κείμενα ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πόλεως.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΘΟΙΒΙΔΟΠΟΥΛΟΣ